

**Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування

**Глоба А.О.**, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

## **НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ДЛЯ БІЗНЕСУ: ЯК ПОКРАЩИТИ СТАНОВИЩЕ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ**

*Ключові слова:* непрогнозованість розвитку, програми кредитування, вітчизняний бізнес, податки і збори, релокація бізнесу, податкова система.

Під час війни в Україні відбувається загострення проблем підприємців, погіршуються очікування бізнесу від результатів діяльності в 2023 р. та прогнозується зменшення обороту на **0,7%** у порівнянні з 2022 р. Цьому є певні причини серед яких: (1) непрогнозованість розвитку ситуації і дій держави; (2) посилення тиску силовиків і контролюючих органів; (3) фактична відсутність доступу до фінансового ресурсу для поповнення обігових коштів і реалізації проєктів розвитку; (4) політична нестабільність; (5) корупція та складнощі у правовому захисті [1]. Все це створює невизначеність для бізнесу, загрожуючи його безпеці та стабільності, заважаючи повноцінному розвитку вітчизняному бізнесу.

Тому, висвітлення основних факторів, які обмежують можливості та повноцінний розвиток вітчизняних підприємців, вважаємо нагальною проблемою сьогодення.

Вітчизняний бізнес з початку повномасштабного вторгнення агресивної путінської росії на територію України зазнав значних збитків та руйнувань. За даними проведеного Міністерством цифрової трансформації опитування, з початку війни досі 47 % підприємств зупинені або майже зупинені, а загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу з 24.02.2022 оцінюються в 85 млрд доларів [2]. Поряд із прогнозованим падінням валового внутрішнього продукту України у цьому році мінімум на 30-35 % це створює значні виклики для бізнес-активності громадян. Як наслідок, це сприяє зростанню безробіття, зменшенню доходів найманих працівників та сплачених податків до державного та місцевого бюджетів [2].

Серед основних проблем, які не дозволяють відновлюватися та розвивати бізнес під час війни – недостатня кількість платоспроможних клієнтів, непрогнозованість розвитку ситуації в країні та відсутність достатнього капіталу. Через це лише 6 % бізнесів адаптувалися до умов та змогли побудувати стратегію та бізнес-плани в умовах нових реалій. Однак, на щастя, попри такий малий відсоток, багато українських підприємців знаходять ресурси та продовжують підтримувати державу та допомагати нашим героїчним збройним силам. Зокрема, понад 38 % співробітників та керівників підприємств допомагають у ці складні часи нашій державі самостійно, у майже 32 % випадків це є важливою частиною всього бізнесу та колективу, 24 % допомагають шляхом розвитку бізнесу й робочих місць. При цьому лише 7 % представників бізнесу не мають можливості допомагати [2, 3].

Проте, є певні проблеми, що заважають бізнесу відновлюватися, серед них: високі податки і збори; перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів; відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку; непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу; відсутність достатнього капіталу тощо [1]. Окреслимо основні з них.

Високі податки і збори. З початку вторгнення РФ в Україну влада попри негативні наслідки для дохідної частини держбюджету здійснила спробу суттєво лібералізувати оподаткування для підприємців, щоб підтримати бізнес [2]. Варто згадати лише надане у перші дні війни право фізичним особам-підприємцям та юридичним особам з оборотом до 10 млрд грн сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2 %, скасовані мита, митні збори та податок на додану вартість (20 відсотків) на імпорتنі товари, скасовано акциз та зменшене ПДВ на паливо до 7%, звільнення фізичних осіб-підприємців 1-2 групи від сплати єдиного податку тощо [2].

Відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів. Найбільше заважає бізнесу у відновленні - нестача фінансових ресурсів у країні, а саме – неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів і власного капіталу бізнесу тощо.

Подолання бюрократичних проблем. Вітчизняний бізнес поступово оговтується від шокового стану, спричиненого початком війни. Порушення традиційних логістичних ланцюжків значно вплинуло на постачання сировини та на спроможність підприємств працювати на повну силу. І поки тривають бойові дії в країні, про повне відновлення маршрутів та ланцюжків постачання говорити важко [2].

Складнощі з переміщенням бізнесу. В Україні триває урядова програма з переміщення бізнесу у безпечні регіони для продовження повноцінної роботи (релокація). За офіційними даними, завершили переїзд 606 підприємств, 390 з них вже відновили роботу на нових майданчиках у західних регіонах України [2-4]. Як підкреслили в Українському союзі промисловців і підприємців, наразі темпи переміщення українського бізнесу із прифронтових територій, зон активних бойових дій в рази більші до країн ЄС, ніж в умовно безпечні області України.

Проблеми з експортом товарів. Українські підприємці через заблоковані російськими піратами порти не мають можливості в повному обсязі виконувати експортні замовлення [1, 2].

Серед пріоритетних реформ представники вітчизняного бізнесу виділяють боротьбу з корупцією, податкову та судову реформу, покращення доступу до фінансових ресурсів та приділення уваги наступним питанням:

- оновленню Податкового кодексу зі скороченням і диференціюванням (по прогресивному методу) ставок основних податків;
- скасуванню блокування податкових накладних та депонування на ПДВ-рахунках;
- звільненню мінімальної заробітної плати від податкового навантаження;
- введенню 3-х річного мораторію на всі перевірки для підприємств малого та середнього бізнесу;
- продовженню розвитку державної програми доступного кредитування зі спрощенням процедур і вимог до позичальників.

Отже, дістали висновку, що Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі. З одного боку, важливо підтримувати роботу бізнесу та економіки, а з іншого - необхідно фінансувати армію та соціальні видатки. Через це виникає очевидний конфлікт між державою та представниками бізнесу, який необхідно вирішувати шляхом діалогу. Доцільно шукати збалансовані шляхи виходу з ситуації, які допоможуть наповнити бюджет, зокрема шляхом вирішення проблем з логістикою та експортом, і оптимізувати систему оподаткування. Тільки так ми зможемо як найшвидше перемогти ворога і повернутися до мирного життя.

**Список використаних джерел:** 1. *Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження.* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634> (дата звернення 12.11.2023). 2. *Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати* URL: <https://www.unian.ua/economics> (дата звернення 12.11.2023). 3. *Що заважає відновлювати та розвивати бізнес в Україні* URL: <https://24tv.ua/business/biznes> (дата звернення 12.11.2023). 4. *Кожен восьмий підприємець очікує зростання бізнесу у 2022 році – дослідження* URL: <https://thepage.ua/ua/economy/stan-ukrayinskogo-biznesu-v-umovah-vijni> (дата звернення 17.09.2023)

**Губко О.В.**, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування  
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

## **ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

**Ключові слова:** *мінімізація бізнесу, податки, податкові стимули, безготівкові платежі, господарська діяльність, податок на виведений капітал, податкове навантаження.*

Якщо господарська діяльність функціонує поза державним обліком та контролем без відповідного відображення її в офіційній статистиці, вона являє собою неформальну (тіньову) економіку. Як свідчать дані Світового банку, в світі цей сегмент створює товарів (послуг) на суму більш ніж \$8,5 трлн щорічно [1].